

MAASTRICHTSKÁ A AMSTERDAMSKÁ ZMLUVA

Maastrichtská zmluva upravila predošlé európske zmluvy a vytvorila Európsku úniu založenú na troch pilieroch: Európske spoločenstvá, spoločná zahraničná a bezpečnostná politika (SZBP) a spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí (SVV). S ohľadom na rozšírenie Únie sa Amsterdamskou zmluvou zaviedli úpravy potrebné na zaručenie efektívnejšieho a demokratickejšieho fungovania Únie.

I. MAASTRICHTSKÁ ZMLUVA

Zmluva o Európskej únii^[1] podpísaná v Maastrichte 7. februára 1992 nadobudla platnosť 1. novembra 1993.

A. Štruktúry Únie

Ustanovením Európskej únie znamenala Maastrichtská zmluva novú etapu v procese vytvárania „čoraz užšieho spojenectva medzi národmi Európy“. Únia bola založená na Európskych spoločenstvách a dopĺňaná politikami a formami spolupráce, ktoré ustanovuje Zmluva o Európskej únii. Únia mala jednotnú inštitucionálnu štruktúru pozostávajúcu z Rady, Európskeho parlamentu, Európskej komisie, Súdneho dvora a Dvora audítorov, čo boli v tej dobe, prísne vzaté, jediné „inštitúcie“ Únie, ktoré vykonávali svoje právomoci v súlade so zmluvami. Zmluvou sa ustanovili Hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov, ktoré majú poradné úlohy. Popri existujúcich finančných inštitúciách v rámci skupiny EIB, čiže Európskej investičnej banke a Európskom investičnom fonde, sa podľa ustanovení zmluvy zriadili Európsky systém centrálnych bánk a Európska centrálna banka.

B. Právomoci Únie

Únii vytvorenej Maastrichtskou zmluvou udelila táto zmluva určité právomoci, ktoré boli rozdelené do troch veľkých skupín, bežne nazývaných „pilieri“: prvý pilier pozostával z Európskych spoločenstiev a vytváral rámec, ktorý umožňoval, aby právomoci v oblastiach, v ktorých sa členské štáty vzdali suverenity a sú spravované zmluvou, vykonávali inštitúcie Spoločenstva. Druhý pilier tvorila spoločná zahraničná a bezpečnostná politika, ako sa ustanovila v hlave V zmluvy. Tretí pilier predstavovala spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí, ktorú ustanovila hlava VI zmluvy. Ustanovenia hláv V a VI zabezpečovali medzivládnu spoluprácu využívajúcu spoločné inštitúcie s určitými nadnárodnými črtami, konkrétne zapojením Európskej komisie a konzultáciou s Európskym parlamentom.

[1]Ú. v. EÚ C 191, 29.7.1992, s. 1 – 112.

1. Európske spoločenstvo (prvý pilier)

Úlohou Spoločenstva bolo zaručovať dobré fungovanie jednotného trhu a, okrem iného, harmonický, vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj hospodárskych činností, vysokú úroveň zamestnanosti a sociálnej ochrany, ako aj rovnosť mužov a žien. Spoločenstvo, konajúc v rámci svojich zverených právomocí, sledovalo tieto ciele vytvorením spoločného trhu a súvisiacich opatrení stanovených v článku 3 Zmluvy o ES, ako aj zavedením hospodárskej politiky a jednotnej meny uvedenej v článku 4. Činnosti Spoločenstva museli rešpektovať zásadu proporcionality a v oblastiach, ktoré nespádali do jeho výlučnej pôsobnosti, zásadu subsidiarity (článok 5 Zmluvy o ES).

2. Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika (SZBP) (druhý pilier)

Úlohou Únie bolo medzivládnyimi metódami určovať a realizovať spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku. Členské štáty museli túto politiku aktívne a bez výhrad podporovať v duchu lojality a vzájomnej solidarity. Medzi jej ciele patrili okrem iného: ochrana spoločných hodnôt, základných záujmov, nezávislosti a celistvosti Únie v súlade so zásadami Charty OSN; posilňovanie bezpečnosti Únie vo všetkých smeroch; podpora medzinárodnej spolupráce; rozvoj a upevňovanie demokracie a právneho štátu a rešpektovanie ľudských práv a základných slobôd.

3. Spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí (tretí pilier)

Cieľom Únie bolo rozvíjať v týchto oblastiach spoločnú činnosť prostredníctvom medzivládnych metód s cieľom poskytnúť občanom vysokú úroveň bezpečnosti v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Spolupráca zahŕňala tieto oblasti:

- predpisy a posilňovanie kontroly pri prechode vonkajších hraníc Spoločenstva,
- boj proti terorizmu, závažným trestným činom, obchodu s drogami a medzinárodným podvodom,
- súdna spolupráca v trestných a občianskych veciach,
- vytvorenie Európskeho policajného úradu (Europol) so systémom výmeny informácií medzi vnútroštátnymi policajnými orgánmi,
- boj proti nelegálnemu prisťahovalectvu,
- spoločná azylová politika.

II. AMSTERDAMSKÁ ZMLUVA

Amsterdamská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii, zmluvy o založení Európskych spoločenstiev a niektoré súvisiace akty^[2], bola podpísaná v Amsterdame 2. októbra 1997 a nadobudla platnosť 1. mája 1999.

A. Rozšírenie právomocí Únie

1. Európske spoločenstvo

V súvislosti s cieľmi sa osobitný dôraz kládol na vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj a vysokú úroveň zamestnanosti. Zriadil sa mechanizmus koordinácie politík

[2]Ú. v. ES C 340, 10.11.1997, s. 115.

zamestnanosti členských štátov, ako aj možnosť určitých opatrení Spoločenstva v tejto oblasti. Do Zmluvy o ES sa začlenila dohoda o sociálnej politike s niekoľkými zlepšeniami (odstránenie možnosti neúčasti). Metóda Spoločenstva sa od tej doby vzťahovala na niektoré hlavné oblasti, ktoré dovtedy patrili do tretieho piliera, napríklad azyl, prisťahovalectvo, prechod vonkajších hraníc, boj proti podvodom, colnú spoluprácu a justičnú spoluprácu v občianskych veciach, ako aj časť spolupráce podľa Schengenskej dohody, ktorú Únia a Spoločenstvá v plnej miere prevzali do svojho práva.

2. Európska únia

Posilnila sa medzivládna spolupráca v oblasti policajnej a justičnej spolupráce v trestných veciach určením cieľov a presných úloh a vytvorením nového právneho nástroja podobného smernici. Neskôr sa rozvinuli nástroje spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, najmä vytvorením nového nástroja, spoločnej stratégie, novej funkcie generálneho tajomníka Rady zodpovedného za SZBP a novej štruktúry – jednotky strategického plánovania a včasného varovania.

B. Posilnenie postavenia Európskeho parlamentu

1. Legislatívna právomoc

V rámci spolurozhodovacieho postupu, ktorý sa Zmluvou o ES rozšíril na súčasných 15 právnych základov, sa Európsky parlament a Rada stali spoluzákonodarcami s prakticky rovnakým postavením. S výnimkou poľnohospodárskej politiky a politiky hospodárskej súťaže sa spolurozhodovací postup vzťahoval na všetky oblasti, v ktorých Rada mohla prijímať rozhodnutia kvalifikovanou väčšinou. V štyroch prípadoch (články 18, 42 a 47 a článok 151 o politike v oblasti kultúry, ktorý zostal nezmenený) bol spolurozhodovací postup stále spojený s požiadavkou jednomyseľného rozhodnutia v Rade. Ostatné legislatívne oblasti, v ktorých sa vyžadovala jednomyseľnosť, neboli predmetom spolurozhodovacieho postupu.

2. Kontrolná právomoc

Európsky parlament okrem hlasovania o schválení Komisie ako orgánu predbežne schvaľoval aj kandidáta na predsedu budúcej Komisie (článok 214).

3. Voľba a štatút poslancov

V súvislosti s postupom voľby Európskeho parlamentu v priamych a všeobecných voľbách (článok 190 Zmluvy o ES) sa k existujúcej právomoci Spoločenstva prijať jednotný postup pridala právomoc prijať spoločné zásady. Do rovnakého článku sa vložil právny základ, ktorý umožňuje prijať jednotný štatút poslancov. Stále však neexistovalo žiadne ustanovenie umožňujúce prijať opatrenia na vytvorenie politických strán na európskej úrovni (pozri článok 191).

C. Posilnená spolupráca

Zmluvy po prvýkrát obsahovali všeobecné ustanovenia umožňujúce niektorým členským štátom za určitých podmienok využiť spoločné inštitúcie na organizáciu posilnenej spolupráce medzi nimi. Táto možnosť dopĺňala posilnenú spoluprácu, na ktorú sa vzťahovali osobitné ustanovenia, napríklad hospodársku a menovú úniu, vytvorenie priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti a začlenenie *acquis*, pokiaľ

ide o schengenskú spoluprácu. Oblasťami, v ktorých mohla existovať posilnená spolupráca, bol tretí pilier a za osobitne obmedzujúcich podmienok aj veci podliehajúce nevýlučnej právomoci Spoločenstva. Podmienky, ktoré musela každá posilnená spolupráca spĺňať, ako aj plánované rozhodovacie postupy boli navrhnuté tak, aby sa zabezpečilo, že tento nový faktor v procese integrácie zostane výnimkou a v každom prípade sa bude môcť využiť len na ďalšie smerovanie k integrácii a nie na prijímanie spätných krokov.

D. Zjednodušenie

Amsterdamskou zmluvou sa z európskych zmlúv odstránili všetky ustanovenia, ktoré sa v priebehu času stali zbytočnými alebo zastaranými, pričom zabezpečila, aby to nemalo vplyv na právne účinky, ktoré z nich v minulosti vyplývali. Zmenilo sa tiež číslovanie článkov zmlúv. Z právno-politických dôvodov bola zmluva podpísaná a predložená na ratifikáciu vo forme zmien existujúcich zmlúv.

E. Inštitucionálne reformy vzhľadom na rozšírenie

a. Amsterdamská zmluva stanovila v súlade so žiadosťou Európskeho parlamentu najvyšší počet jeho poslancov na 700 (článok 189).

b. Zloženie Komisie a otázka váženia hlasov boli predmetom protokolu o orgánoch, ktorý tvoril prílohu zmluvy. V ňom sa stanovilo, že v Únii, ktorá sa skladá najviac z 20 členských štátov, sa Komisia bude skladať z jedného štátneho príslušníka za každý členský štát za predpokladu, že k tomu dňu sa zmenilo váženie hlasov v Rade. Aspoň rok pred prístupom 21. členského štátu musela nová medzivládna konferencia v každom prípade vykonať celkové preskúmanie zmluvných ustanovení o inštitúciách.

c. Pre Radu bolo vo viacerých nových právnych základoch, ktoré ustanovila Amsterdamská zmluva, stanovené hlasovanie kvalifikovanou väčšinou. Z existujúcich politík Spoločenstva však dostala nové prípady hlasovania kvalifikovanou väčšinou len výskumná politika, pričom ostatné politiky vždy vyžadovali jednomyselnosť.

F. Ostatné záležitosti

Acquis týkajúce sa postupov Spoločenstva pri uplatňovaní zásady subsidiarity bolo zhrnuté v protokole týkajúcom sa tejto témy. Transparentnosť sa zvýšila novými ustanoveniami o prístupe k dokumentom (článok 255) a o väčšej otvorenosti v legislatívnej činnosti Rady (článok 207 ods. 3).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Pred zvolaním medzivládnej konferencie sa konzultovalo s Európskym parlamentom. Okrem toho bol Parlament zapojený do medzivládnych konferencií v súlade s postupmi ad hoc: počas ostatných troch bol zastúpený buď predsedom, alebo dvoma poslancami.

Ina Sokolska
03/2021

